

O escándalo dos medicamentos veneno

Escrito por Manuel Asende | Materia
Venres, 25 Xaneiro 2013 23:00

Só o 1,4% dos 150.000 ensaios clínicos actuais dedícase ás enfermidades dos máis pobres e, mentres, os médicos teñen que usar fármacos creados hai medio século con efectos secundarios brutais ou que mesmo matan os pacientes.

Parece difícil sentir indignación porque unha muller teña a opción de quitarse o bigote, pero depende de que crema contra a lanuxe facial use e de se se coñece a delirante historia da eflornitina. O relato, como moitos bos relatos, empeza en África. Hai 25 anos, en concreto. Por entón, no continente rexistrábanse cada ano uns 350.000 casos da enfermidade do soño. O proceso era sempre o mesmo: unha mosca tsetse picaba aos campesiños e transmitíalles un parásito, que se multiplicaba no seu sangue e invadía o seu corpo. Os bichos microscópicos infectaban o sistema nervioso central. E o comportamento dos enfermos transformábase. Sentían confusión e eran incapaces de coordinar os seus movementos. E se a enfermidade non se trataba, morrían.

O escándalo dos medicamentos veneno

Escrito por Manuel Asende | Materia
Venres, 25 Xaneiro 2013 23:00

Naquela época, o único tratamento era practicamente un veneno: picadas en vea de melarsoprol, un derivado do arsénico que se empregaba desde 1949 e aínda hoxe séguese utilizando como alternativa. Os enfermos tratados sufrían diarreas con sangue, alerxias e mesmo unha síndrome encefalopático letal. O propio tratamento provocaba até o 10% das mortes asociadas á enfermidade. Os médicos mataban antes de que o fixese o parásito, porque a industria farmacéutica non ofrecía ningunha outra opción.

As europeas quitáronse o bigote cun fármaco cuxa ausencia en África mataba a miles de persoas

Entón chegou a esperanza. En 1990, a Axencia Federal do Medicamento de EEUU aprobou un novo fármaco máis seguro, a eflornitina, desenvolvido en orixe contra o cancro. Rendeu o entusiasmo. Uganda, un dos países cos que se cebaba a enfermidade do sono, rexistrouno en 1993 e deseguido fixeron o mesmo outros países. A enfermidade do sono chegara a ser a primeira causa de morte nalgunhas aldeas africanas, mesmo por diante da sida, pero a batalla contra a enfermidade podía gañar.

Inxeccións, non, cremas, si

E, entón, o produtor orixinal da eflornitina (a farmacéutica estadounidense Marion Merrel Dow, daquela Hoechst Marion Roussel) decidiu interromper a produción porque non era rendible. Os médicos africanos tiveron que seguir envenenando aos seus pacientes co derivado do arsénico.

E, para rematar, a produción de eflornitina retomouse só cando se descubriu que impedía a aparición da lanuxe facial. Non había inxeccións para os enfermos, pero había cremas para as coquetas. As mulleres europeas empezaron a porse no bigote un fármaco cuxa ausencia en África mataba a miles de persoas.

A médico Nines Lima lembra a historia da eflornitina con indignación. Traballou en hospitais de Somalia, Congo, Afganistán, India, Angola, Sudán, Níxer. E en todos os lugares a mesma historia: persoas morrendo por enfermidades propias do Medioevo, tratadas con medicamentos desenvolvidos hai medio século e con efectos secundarios brutais. Algúns son, máis que medicamentos, venenos.

Só catro dos 336 novos medicamentos deseñados entre 2000 e 2011 son para enfermidades esquecidas

O escándalo dos medicamentos veneno

Escrito por Manuel Asende | Materia
Venres, 25 Xaneiro 2013 23:00

“Debemos facer presión política para denunciar que a I+D segue intereses comerciais e non as necesidades da saúde mundial”, clama Lima. Os últimos datos que manexa a súa organización, Médicos Sen Fronteiras (MSF), son escandalosos. Entre 2000 e 2011, a industria e as institucións públicas deseñaron 336 medicamentos novos, pero só catro deles pensáronse para tratar enfermidades tropicais esquecidas. Noutras palabras, só o 1,2% dos novos fármacos serven para loitar contra enfermidades que representan o 10,5% da perda de saúde dos habitantes do planeta. Son datos dun estudo aínda sen publicar elaborado por MSF e a iniciativa Medicamentos para Enfermidades Esquecidas.

Fármacos que producen xordeira

Mentres a tuberculose e as 17 enfermidades tropicais consideradas desatendidas pola OMS manteñen a uns 1.400 millóns de persoas afundidas na pobreza, as compañías farmacéuticas e os organismos públicos céntranse en investigar as enfermidades dos ricos. A data de decembro de 2011, só o 1,4% dos 150.000 ensaios clínicos rexistrados estaban dedicados ás enfermidades desatendidas, segundo o mesmo estudo.

A tuberculose multirresistente é un bo exemplo de como funciona o sistema. Está causada por bacterias que se fan resistentes aos dous medicamentos máis poderosos que existen contra a enfermidade clásica. Así que para combater á bacteria é necesario un tratamento salvaxe: dous anos tomando até 20 pastillas ao día que producen depresión, dores insoportables, náuseas, reaccións psicóticas e mesmo xordeira definitiva. E aínda así só se curan a metade dos pacientes. Só en 2011 rexistráronse 310.000 novos casos desta tuberculose multirresistente e un de cada cinco enfermos recibiu este tratamento horrible. O resto, directamente nada.

O pasado 31 de decembro, con todo, ocorreu un feito histórico. A Axencia Federal do

O escándalo dos medicamentos veneno

Escrito por Manuel Asende | Materia
Venres, 25 Xaneiro 2013 23:00

Medicamento de EEUU aprobou o primeiro fármaco contra a tuberculose desde 1963, a bedaquilina, producida pola multinacional estadounidense Johnson & Johnson. O director da Campaña de Acceso de MSF, Manica Balasegaram, recibíuno como “un avance maiúsculo”. E a ONG contra a pobreza loitan para que este éxito repítase.

Unha batalla con final feliz

Nines Lima viaxará dentro dun mes desde Barcelona até Batangafo, un pobo do noroeste da República Centrafricana, escenario dunha crise humanitaria totalmente invisible. No medio dun levantamento armado contra o Goberno, MSF puxo en marcha un ensaio clínico para probar un novo tratamento contra a enfermidade do sono. “Necesitamos mellores fármacos, con menos efectos secundarios e máis eficaces”, expón Lima.

«Coas enfermidades esquecidas algunhas farmacéuticas só queren limpar a súa imaxe»
ISRAEL MOLINA Científico do Instituto de Investigación Vall d’Hebron

A presión política de MSF tras o escándalo da crema contra a lanuxe facial forneceu efecto e entre 2000 e 2001 a OMS chegou a acordos coas farmacéuticas Aventis Pharma (que absorbeu a Hoechst Marion Roussel, a empresa que detivo a produción de eflornitina porque non era rendible, e hoxe forma parte da francesa Sanofi) e Bayer Health Care, que comezaron a fornecer gratuitamente medicamentos para tratar a enfermidade do sono. É unha batalla con final feliz, de momento. Hai unha década había 30.000 casos anuais de enfermidade do sono. En 2011 foron uns 7.000.

“Coas enfermidades esquecidas algunhas farmacéuticas só queren limpar a súa imaxe, dicindo que teñen colaboracións deste tipo”, sentencia o médico Israel Molina, do Instituto de Investigación Vall d’Hebron, un centro público situado en Barcelona. Molina coordina un macroproyecto internacional seleccionado pola Comisión Europea para conseguir un fármaco máis eficaz, barato e benigno contra a enfermidade de Chagas, que afecta a un oito millóns de persoas en todo o mundo, sobre todo en América Latina. “O tratamento actual contra o chagas, o benznidazol, é un veneno”, explica. Ao redor do 15% dos pacientes teñen que abandonar o tratamento pola súa toxicidade. A suposta cura moitas veces é peor que a enfermidade, que pola súa banda pode destruír as paredes do corazón até a morte.

“Non te doamos fármacos”

Fai cinco anos, Molina e o seu equipo pensaron que un fármaco contra os fungos, o posaconazol, podería ser útil para tratar a enfermidade de Chagas, prima irmá americana da enfermidade do sono. E Molina tratou de investigar a súa hipótese.

O escándalo dos medicamentos veneno

Escrito por Manuel Asende | Materia
Venres, 25 Xaneiro 2013 23:00

“As industrias farmacéuticas non quixeron colaborar nos ensaios con estes produtos porque non eran rendibles”, denuncia. A empresa propietaria do posaconazol, Schering-Plough, rexeitou doar fármacos para a investigación. “Chamamos e dixéronnos que non”, lembra. Os científicos pediron entón unha axuda pública de 400.000 euros para comprar posaconazol á farmacéutica e continuar polas bravas a súa investigación, que por outra banda non deu os resultados esperados. Polo camiño, a estadounidense Merck comprou a Schering-Plough.

“O posaconazol é caro. O tratamento de cada paciente hoxe custaría uns 7.500 euros. Se demostrásemos que o posaconazol é fantástico contra a enfermidade de Chagas, Schering-Plough estaría obrigada a reducir os custos de produción, o que para ela supón non gañar todo o que podía gañar. E se non reducisen os custos, sería un escándalo. Por iso non quixeron colaborar nos ensaios”, explica Molina. Que a industria non queira doar fármacos para participar neste tipo de ensaios é relativamente común, aínda que no seu novo proxecto si participan dous laboratorios farmacéuticos —Bio Praxe, de Francia, e Elea, de Arxentina— que asinaron un documento no que se comprometen a non enriquecerse cos resultados da investigación. “Elea e Bio Praxe teñen nas súas cartas fundacionais o compromiso coa investigación en enfermidades esquecidas. Sería inxusto tachar a todas as farmacéuticas de interesadas”, subliña Molina. Tras absorber a Schering-Plough, Merck tamén comezou un proxecto para estudar o tratamento da enfermidade de Chagas con posaconazol.

O médico Israel Molina lamenta que unha farmacéutica non quixese cooperar na súa investigación sobre o chagas

“A situación cambiou co chagas. Agora está de moda entre as farmacéuticas”, sinala Molina. “Os enfermos saíron dos seus países, que son pobres, e emigraron a países ricos. Agora si interesan ás farmacéuticas”, aclara. Bolivia é o país máis afectado polo chagas, pero máis de 200.000 bolivianos viven en España.

“Un escándalo absoluto”

O caso da enfermidade de Chagas foi, con todo, un “escándalo absoluto”, en palabras do médico Rogelio López-Vélez, responsable da Unidade de Medicamento Tropical no Hospital Ramon e Cajal de Madrid. A multinacional farmacéutica Roche tivo o monopolio do único tratamento contra o chagas, o benznidazol, durante máis de 20 anos. É case un veneno, pero é o único tratamento contra a enfermidade.

O escándalo dos medicamentos veneno

Escrito por Manuel Asende | Materia
Venres, 25 Xaneiro 2013 23:00

